

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1921 kl. 4 e. m

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 21, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av Åkers styckebruk hittills tillkommande rätt att begagna vissa mot rekognition upplåtna allmänningsskogar i Södermanlands län.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 123, har herr *Johansson* i Uppmälby hemställt, »att riksdagen måtte hos regeringen anhålla om skyndsamt förslag om upphörande av den rätt, som Åkers styckebruk hittills ägt till begagnande av de mot rekognition anslagna allmänningsskogar i Åkers, Österrekarne, Daga och Selebo härad av Södermanlands län». *Motionen.*

I fråga om motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens utskott har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen från kungl. kammarkollegium, som anfört följande:

»Med ifrågavarande »allmänningsskogar» torde avses den till Åkers styckebruk anslagna i förenämnda härad belägna rekognitionsskog. Beträffande arealen och belägenheten av denna rekognitionsskog ävensom de villkor, varunder densamma blivit till styckebruket upplåten, får kollegium hänvisa till sid. 30—41 av kommerskollegii och domänstyrelsens av trycket utkomna underdåniga utlåtande den 23 november 1896 angående statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar (Bih. till 1898 års riksdagstryck, 2 saml. 2 avd. 2 band).

Vad angår själva saken får kollegium allenast åberopa i tillämpliga delar sitt till riksdagens andra lagutskott den 23 april 1920 avgivna ut-

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 12 saml. 2 avd. 14 häft. (Nr 21.)

*Yttrande
från
kammar-
kollegium.*

låtande i anledning av under 1920 års riksdag väckt motion angående försättande ur gällande kraft av förordningen den 22 december 1898 om upphävande av rekognitionshemmans oskiljaktighet från de bruk, varunder de lyda m. m.»

*Andra kam-
marens
utskott.*

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott anförde i anledning av motionen:

»I överensstämmelse med den hemställda utskottet — under åberopande bl. a. av kammarkollegii ovan omtalade utlåtande till 1920 års andra lagutskott — gjort i sitt utlåtande nr 9 har andra kammaren för sin del redan beslutat, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt, huruvida åtgärder böra vidtagas för att till kronan återföra rekognitionshemman och till bergsbrukets understöd anslagna skogar samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kan föranleda.» Genom detta beslut kunde i viss mån även föreliggande motion anses besvarad. Emellertid råder så till vida en olikhet mellan de i nämnda beslut innefattade rekognitionshemman och skogar å ena sidan och Åkers styckebruk å den andra, som i fråga om det senare kronans äganderätt till skogen måste anses obestridd och heller icke av någon blivit bestridd. På grund härav har utskottet ansett, att föreliggande fråga bör behandlas för sig, även om utredningen av densamma lämpligen kan överlämnas åt samma myndighet, som eventuellt kan komma att utreda den andra mera omfattande frågan.

Utskottet delar i huvudsak de synpunkter, som av motionären framhållits. Sedan kanontillverkningen vid bruket nedlagts på 1860-talet, då tackjärnskanoner upphörde att användas, har kronan icke haft samma behov som förut att anlita Åkers styckebruk. Utskottet kan icke finna, att från statens sida numera skulle föreligga något särskilt intresse av att på här ifrågavarande sätt hava ett visst bruk bundet för eventuella beställningar.

I fråga om själva yrkandet har utskottet ansett sig böra vidtaga några formella ändringar, däribland den, att hemställda uttryckligen göres, att det begärda förslaget föregås av en utredning; och synes denna utredning även böra omfatta frågan, huruvida icke, med den rationellare skogsvård, som numera är möjlig, brukets egen skogstillgång kan anses vara tillräcklig för driften.

Med åberopande av det anförda får utskottet hemställa, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning med förslag om upphävande av den rätt,

som Åkers styckebruk hittills ägt till begagnande av den mot rekognition anslagna skogen i Åkers, Österrekarne, Daga och Selebo härad av Södermanlands län.»

Andra kammaren beslöt för sin del bifalla sitt fjärde tillfälliga utskotts hemställan.

*Andra
kammarens
beslut.*

Detta beslut har delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Utskottet får anföra:

Till en början är härvid att anteckna, att utgångspunkten för utskottets uppfattning i den föreliggande frågan är en annan än den, som kommer till uttryck i andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts återopade utlåtande nr 13, där sistnämnda utskott till stöd för sin hemställan om bifall till motionen återopar, att andra kammaren för sin del redan bifallit samma fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 9 »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt, huruvida åtgärder böra vidtagas för att till kronan återföra rekognitionshemman och till bergsbrukets understöd anslagna skogar samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kan föranleda». Såsom bekant har första kammaren, efter hemställan av dess andra tillfälliga utskott, beslutat att för sin del *icke* biträda andra kammarens berörda beslut om en allmän utredning angående återförande till kronan av rekognitionshemman och till bergsbrukets understöd anslagna skogar. Utskottet kan icke heller för sin del godtaga samma andra kammarens utskotts uttalande därom, »att kronans äganderätt till skogen (till Åkers styckebruk) måste anses obestriddig och heller icke blivit av någon bestridd». Utskottet har av föreliggande utredningar ansett sig finna, att det icke torde vara osannolikt, att, i händelse av tvist med eller rättegång i förevarande avseende mot ägarna till Åkers styckebruk, jämväl ägarna till inom Åkers, Österrekarne, Daga och Selebo härad i Södermanlands län belägna häradsallmänningar, från vilka ifrågavarande rekognitionsskogar synas vara avvitrade, skola hava intressen att bevaka.

Utskottet.

Andra kammarens berörda utskott återopar ett från kungl. kammarkollegium över motionen inhämtat yttrande, däruti kungl. kammarkollegium hänvisar till ett av kungl. kommerskollegium och kungl. domänstyrelsen den 23 november 1896 avgivet utlåtande angående statens till bergshandterings understöd anslagna skogar, innefattande jämväl å sid. 30—41 en utredning angående »Åkers styckebruks rekognitionsskog, belägen i

Åkers, Daga, Selebo och Österrekarne härad av Södermanlands län». Ehuru för ärendets bedömande synnerligen upplysande och uttömmande, torde det bliva för vidlyftigt att här intaga berörda utredning i sin helhet och får utskottet därur endast åberopa följande förhållanden:

Sedan bruket blivit den 26 mars 1640 av drottning Maria Eleonora, till vars livgeding det kommit att höra, försålt till enskilda, och bruket där- efter år 1654 erhållit privilegium att »gjuta kanoner och dem var som helst försälja», blev bruket därefter under 1700-talet av vederbörande myndig- heter, såväl Kungl. Maj:t och kronan som riksdagen genom dess »sekreta» utskott, omhuldat och gynnat genom tilldelning av kolning å allmänning- arna och annorledes. Genom resolution den 7 maj 1802 bestämde därefter Kungl. Maj:t att en areal av 14,500 tunnland skulle »bruket anvisas» vilket område därefter blev år 1803 uppmätt och kartlagt genom förrätt- ning, som efter tvist emellan häradsborna och brukets ägare den 12 mars 1916 fastställdes, därvid bestämdes, att såsom häradsallmänningar skulle kvarstå cirka 52,000 tunnland. I 1802 års berörda resolution uttalas vidare: »att bruksägaren såväl hädanefter som hittills bör vara förbunden, att, när någon rekvisition av kanoner och ammunition för Kungl. Maj:ts och kronans behov göres, då i den mån inställa all annan tillverkning, att Kungl. Maj:t och kronan i rättan tid erhåller sin beställning, anse kollegierna honom även böra för de skogstrakter, styckebruket erhåller, till Kungl. Maj:t och kronan erlægga den rekognitionsavgift, som enligt författningarna bör betalas av allmänningsskogar vilka till tackjärnsblåsning upplåtas.» I detta sammanhang omnämnes jämväl brukets skyldighet, att, »när så påfordrades», lämna 1,500 skeppund kanoner och ammunition till kronan, allt mot gängse priser. I berörda resolution den 12 mars 1816 åberopas såsom skäl, »att bruket genom tid efter annan utfärdade privi- legier och författningar alltid blivit bibehållet vid dess av ålder innehavda rättighet till skogsfång från allmänningsskogarne, vilka utgjort den skog, varpå styckebruket varit grundat». De myndigheter — kommerskollegium och domänstyrelsen — vilka utfört nu ifrågavarande utredning, betona uttryckligen, att efter deras förmenande någon skyldighet, såvitt hand- lingarna utvisade, icke före 1802 års resolution ålegat Åkers bruk att efter rekvisiton leverera viss kvantitet varor till kronan och att brukets rätt till skogsfång från allmänningarna tillkommit långt innan den omtalade skyl- digheten omnämnts. Dessa myndigheter framhålla, »att det icke med fog kan sägas, att berörda skyldighet, vilken för övrigt bruket uppfyllt i den mån kronan sådan fordrat, utgör grunden för brukets privilegium». Emellertid har i ärendet blivit upplyst, *dels* att leveranser till kronan,

nämligen intill 1860-talet av kanoner och ammunition och därefter av ammunition, alljämt fortgått, dock icke under 1920, och dels att brukets tillverkningskapacitet är och alltid varit, sedan skogarne till bruket avvittrades, många gånger större än vad, som ställdes såsom villkor eller 1500 skeppund och att detsamma dessutom under senare år betydligt utvidgats. Ur förevarande utredning bör jämväl antecknas, att Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 2 april 1891 icke funnit skäl bifalla utav bruksägarna gjord ansökan om rätt att efter skedd skattläggning till skattelösa de till Åkers bruk upplåtna rekognitionsskogar. Hushållsplan över skogarnes avverkning är av domänstyrelsen fastställd.

Utskottet förmenar, att en sådan utredning, som uti andra kammarens utskotts hemställan förordas, redan blifvit genom nyssberörda myndigheters utlåtande förebragt och att i varje fall det rättsförhållande, som härvid föreligger mellan Kungl. Maj:t och Kronan samt ägarne till Åkers styckebruk, icke kan annorledes än genom tvist inför laga domstol prövas.

Utskottet anser sig böra vidare framhålla. Om den av andra kammaren förordade utredningen skulle leda till någon positiv åtgärd i motionens syfte, skulle detta otvivelaktigt innebära ett annullerande av en redan existerande privat rättighet. Detta innefattar emellertid, såsom ock utskottet i sitt utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om återförande till kronan av rekognitionshemman m. m., anført, ett frångående av den, såvitt känt, i alla kulturländer i lagstiftningen hittills uppehållna grundsats, att civillag icke bör givas tillbakaverkande kraft, en grundsats som utskottet finner vara av fundamental betydelse för samhällslivet. Utskottet vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på, att kungl. kammarkollegium i sitt utlåtande till 1920 års riksdags andra lagutskott, intaget i detta utskotts förenämnda utlåtande, nr 17, anført, att de av kollegium anförda principiella betänkligheterna mot en lagstiftning i syfte att ingripa i redan förvärvade rättigheter gällde i samma utsträckning beträffande de ständiga nyttjanderätterna till bergverksskogarne. Den omständigheten, att dessa skogar icke innehades under äganderätt utan under, visserligen villkorliga, men dock ständiga nyttjanderätter, kunde enligt kollegii uppfattning, icke giva anledning till modifikation i ovan angivna grundsats, att civillag icke borde givas återverkande kraft. Utskottet instämmer till fullo i vad kungl. kammarkollegium härutinnan anført.

På grund härav och under återopande av förut ömförmälda utredning angående beskaffenheten av ifrågavarande Åkers styckebruk tillkommande rätt får utskottet hemställa,

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 1 juni 1921.

På utskottets vägnar:

E. VON HOFSTEN.

Närvarande: herrar *von Hofsten, Almkvist, Malmberg, Julin, E. B. Andersson, Jespersen* och *J. A. Eriksson.*

Reservation

av herrar *Almkvist, Malmberg* och *Julin.*
